

Delo je sestavljeno iz dveh poglavij besedila v ožjem pomenu te besede, dalje iz poglavja Bibliografija k industrijski zgodovini Jugoslavije v 19. stoletju, končno iz štirih kart v prilogi (štiri karte so odtisnjene v besedilu). Prvo poglavje je napisal Zorn in ga naslovil Industrijske karte 1800—1900 kot donesek h gospodarski zgodovini Jugoslavije. Omenja tudi težave, ki jih je moral prebroditi: pomanjkanje statističnih del ali sploh nobenih takšnih del (na primer za Osmansko državo), različni pojmi in kriteriji za ugotavljanje števila delavcev (npr. problematični »industrializirani kmetje«, dalje sezonski delavci, in podobno), različni pojmi in kriteriji za to, kaj je industrijski obrat in kaj ni, — in tako dalje. Na 24 straneh svojega teksta opiše avtor glavne značilnosti industrializacije v Jugoslaviji v omenjenem stoletju; besedilo je seveda koncipirano kot sinteza. — Drugo poglavje je napisala dr. Schneiderjeva; v njem podaja konkretno delo pri izdelavi kart in navaja vrsto jugoslovanskih raziskovalcev, ki sta jih obiskala oba pisca in se z njimi posvetovala. — Tudi tretje poglavje je sestavila ista avtorica. To je že omenjena bibliografija. Obsega 69 strani tiska ali precej več kot pol knjige. Navedenih je prek 600 bibliografskih enot, ki se tičejo gospodarske zgodovine jugoslovanskega ozemlja.

Ni dvoma, da sta avtorja opravila veliko delo. Mislim, da ne bomo smeli prezreti niti njunega teksta niti njunih kart. Verjetno bomo imeli pomisleke glede uvrstitve nekaterih obratov med tovarne, morda bomo pokritizirali pomanjkljivo izrisane komercialne ceste, vendar gre v celoti za delo, ki ga ne bo smel prezreti noben tuji ali domači strokovnjak. Bibliografija je dokaj izčrpna in bo tujino dobro informirala o tem, kaj je bilo do sedaj storjeno za boljše poznavanje gospodarske zgodovine. Kot nas je knjiga prijetno presenetila, tako nas je po drugi strani opozorila, naj pri nas doma še več ukrenemo v smeri lastne afirmacije v svetu.

Jože Šorn

Janko Pleterski — Branko Božič: Politična in socialna zgodovina Jugoslavije. Izdala Politična šola pri CK ZKS v Ljubljani 1975, 182 strani.

Politična šola pri CK ZKS v Ljubljani se je odločila, da bo za potrebe svojih slušateljev začela izdajati »Marksistično knjižnico«. Leta 1974 je izšla prva knjiga iz programa »Marksistične knjižnice« in sicer delo Aleksandra Kutoša: ZKJ — ustanovitev in razvoj. V letu 1975 je izdala naslednja tri dela: dr. Predrag Vranicki: Dialektični in zgodovinski materializem, dr. Janez Škerjanec: Ekonomika SFRJ in dr. Janko Pleterski — Darko Božič: Politična in socialna zgodovina Jugoslavije. V svojem programu ima še dve deli — dr. Boris Majer: Kultura in delavski razred in dr. Ostož Durjava: Politična ekonomija.

Pisca knjige Politična in socialna zgodovina Jugoslavije sta v uvodni besedi poudarila, da je to delo nastalo kot učbenik za srednjo politično šolo. Delo pri pisanju učbenika sta si pisca razdelila tako, da je besedilo za snov do 27. marca 1941 napisal Janko Pleterski, za snov od tega datuma naprej pa Branko Božič.

V uvodnem poglavju sta avtorja opredelila zgodovino in marksistični pogled proučevanja zgodovinskega dogajanja. Dr. Janko Pleterski nas v svojem delu knjige (str. 17—106) najprej seznanja z nekaterimi elementi zgodovine narodov Jugoslavije pred letom 1918 (državni položaj jugoslovanskih dežel pred prvo svetovno vojno, pomen gibanj narodov Jugoslavije za družbeno zgodovino, politične zamisli nacionalnih gibanj do začetka 20. stoletja, delavsko gibanje pri narodih Jugoslavije pred letom 1914 in narodi Jugoslavije v prvi svetovni vojni). Ta oris je potreben, sicer bi težko razumeli zgodovinske dogodke po nastanku jugoslovanske države. Avtor nadalje pravilno trdi, da lahko govorimo o zgodovini Jugoslavije šele od dne njenega nastanka — 1. decembra leta 1918, pred tem časom pa govorimo o zgodovini narodov Jugoslavije. Nato pisec obravnava obdobje zgodovine Jugoslavije od leta 1918 do leta 1941 po periodizaciji, ki jo je navedel že na začetku knjige.

Prvo obdobje zgodovine Jugoslavije zajema čas od ustanovitve jugoslovanske države do vidovdanske ustave. Pisec nam predstavi to obdobje kot čas revolucionarnega vrenja v naših deželah, kot čas oblikovanja revolucionarne delavske stran-

ke in kot dobo, ko velikosrbsko meščanstvo s pomočjo meščanstva drugih jugoslovanskih narodov utrjuje svojo razredno oblast, preprečuje revolucionarni razvoj, hkrati pa uveljavlja centralistično ureditev države.

Drugo obdobje obsega dobo od vidovdanske ustave pa do šestojanuarske diktature. Avtor imenuje to dobo — obdobje tako imenovanega navideznega oziroma lažnega parlamentarizma. Revolucionarno delavsko gibanje in njegova stranka — KPJ sta že ob začetku tega obdobja prepovedana. To je tudi doba stalnih kriz zaradi nerešenih socialnih vprašanj, predvsem pa v tem obdobju prihaja v ospredje nerešeno nacionalno vprašanje in nedosledna oziroma včasih, kar težko razumljiva politika meščanskih strank (npr. SLS vodi najprej proti-centralistično politiko, od leta 1927 pa podpira centralistični režim — »blejski pakt«).

Tretje obdobje obsega dobo od šestojanuarske diktature do atentata na kralja Aleksandra — oktobra 1934. To je obdobje kraljeve diktature, ki pa doživi popoln neuspeh in mora postopoma popuščati meščanski opoziciji, s tem da obnavlja navidezne oblike parlamentarnega življenja (oktroirana ustava, volilni zakon, zakon o strankah itd.).

Zadnje — četrto obdobje je pisec imenoval čas vladavine kraljevega namestništva, ki traja do napada fašističnih sil na Jugoslavijo — 6. aprila 1941. Značilnost tega obdobja je dokončna obnova in utrditev KPJ pod Titovim vodstvom ter boj za protifašistično ljudsko fronto. Pisec nam tudi oriše poskus utrjevanja meščanske oblasti z novimi strankarskimi političnimi zvezami — JRZ, ki imajo fašistične poteze in se v zunanji politiki naslanjajo na fašistične države. Režim je v tem obdobju še poskušal na zunaj rešiti tako imenovano »hrvaško vprašanje« s sporazumom Cvetković—Maček, vendar je nagli razpad Jugoslavije v aprilski vojni leta 1941 pokazal, da ta režim ni rešil nobenega bistvenega vprašanja jugoslovanske družbe.

Drugi del knjige zajema narodnoosvobodilni boj in socialistični razvoj Jugoslavije (str. 107—182), ki ga je obdelal Branko Božič. Pisec je svoj del knjige razdelil v šest obdobji.

Prvo obdobje zajema čas od pristopa Jugoslavije k trojnemu paktu do drugega zasedanja AVNOJ. Drugo obdobje je čas od drugega zasedanja AVNOJ do razglasitve FLRJ — 29. novembra 1945. Tretje obdobje zajema čas od leta 1946 do 1948, četrto obdobje pa čas spora z Informbirojem od leta 1948 do 1953. Peto obdobje je čas od ustavnega zakona 1953 do sprejetja druge ustave leta 1963. Zadnje — šesto obdobje zajema dobo od ustave iz leta 1963 pa do sprejetja zadnje ustave leta 1974.

Avtor je razdelil čas NOB jugoslovanskih narodov v dve obdobji; mejnik je drugo zasedanje AVNOJ. Tu je prikazal napad fašističnih sil na Jugoslavijo in njegove posledice; priprave KPJ na vstajo in orožen boj jugoslovanskih narodov; razvoj in posebnosti NOB v posameznih jugoslovanskih deželah (Sloveniji, Srbiji, Bosni in Hercegovini, Hrvatski, Črni gori in Makedoniji); pomen NOO kot nosilcev nove ljudske oblasti ter značilnosti NOB; pomen prvega in drugega zasedanja AVNOJ; boj za mednarodno priznanje nove Jugoslavije in svoj pregled NOB strnil z razglasitvijo FLRJ — 29. novembra 1945.

Pregled povojnega obdobja Jugoslavije je pisec razdelil v štiri obdobja, kot sem že omenil. Tukaj je avtor prikazal napore za obnovitev porušene dežele, krepitev nove ljudske oblasti in začetek načrtnega gospodarstva ter sovražno politiko zahodnih sil in Stalinov oziroma informbirojevski napad na Jugoslavijo. Nadalje je pisec precej podrobno prikazal napore Jugoslavije za pozitivno rešitev tako imenovanega »tržaškega vprašanja« ter razvoj delavskega samoupravljanja kot posledico spora z Informbirojem oziroma iskanjem naše originalne poti v socializem. Svoj pregled je Branko Božič zaključil s prikazom politike neuvršenih in veliko vlogo, ki jo je pri tem odigrala Jugoslavija.

Lahko rečemo, da knjiga presega okvire učbenika in istočasno nudi dober pregled politične in socialne zgodovine Jugoslavije. S to knjigo sta avtorja prav gotovo uspešno opravila nalogo, ki sta si jo zadala pri pisanju in sicer, da naj delo »zapolni vrzel in pripomore k uspešnejšemu študiju novejše nacionalne zgodovine«.

Av g u s t L e š n i k